

Daniel Finn: Irländsk politik efter kraschen 2008

[Artikel ur den amerikanska socialistiska tidskriften *Catalyst*, sommaren 2017. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Innehållsförteckning

Från högkonjunktur till krasch.....	2
Mått på återhämtning.....	4
Ingen återvändo.....	6
Turbulens bland väljarna.....	7
Irlands vattenkrig.....	10
Bekvämlighetsflagg.....	12
Krig med andra medel.....	13
Balansera budgeten.....	15
Sammanbrott.....	17
Framtidsutsikter i söder.....	18

Man kan utesluta att de ekonomiska kriserna i och för sig framkallar händelser av fundamental karaktär; de kan endast skapa en gynnsammare jordmån för spridningen av vissa sätt att tänka, att ställa och lösa de problem som i sig innesluter hela den fortsatta utvecklingen av statslivet.
— Antonio Gramsci.¹

När hundraårsminnet av upproret på Irland 1916 närmade sig, hoppades den politiska eliten på båda sidor om den irländska gränsen att det skulle ske mot en bakgrund av stabilitet, om än inte leda, medan de galopperade genom ett decennium av känslomässigt laddade årsdagar. Men i kölvattnet på den internationella kraschen [2008] och dess djupgående inverkan på de irländska, brittiska och europeiska ekonomierna, har de tvingats navigera genom ett avsevärt mycket mer förrädiskt landskap.

Den stora recessionen drabbade Republiken Irland särskilt hårt och ledde till en katastrofal lågkonjunktur. Staten tog på sig privatbankernas skulder, och krisens bördor flyttades över på landets medborgare. Arbetslösheten sköt i höjden, det genomdrevs drastiska nedskärningar av de offentliga utgifterna, och kontrollen över den ekonomiska politiken överlämnades till tjänstemän från ”trojkan” – EU, Europeiska centralbanken (ECB) och Internationella valutafonden (IMF). De tydliga parallellerna mellan erfarenheterna på Irland och i EU:s utkanter kring Medelhavet gjorde att dessa länder gemensamt kallades ”PIGS” (Portugal, Irland, Grekland och Spanien). Men medan krisen i eurozonen malde på kom Irland att för sina PIGS-kamrater framställas som ett mönster av ekonomisk återhämtning och politisk stabilitet – bevis för att trojkans bistra medicin kunde fungera.

Samtidigt upplevde Nordirland den globala kraschen med en helt annan uppsättning parametrar. Eftersom regionen är en del av Storbritannien delade den inte eurozonens omständigheter, men denna fördel försvann genom att den var medlem i en annan valutaunion med sin egen klyfta mellan centrum och periferin. Nordirland är starkt beroende av den offentliga sektorn för att hålla den

¹ Gramsci, *Den moderne Fursten*, på marxistarkiv.se, s 29.

lokala ekonomin flytande, och hade all anledning att frukta det brutala åtstramningsprogram som Storbritanniens konservativa regering drev igenom 2010. Ansvar för att tillämpa dessa nedskärningar skulle falla på den regionala regeringen, som bestod av unionistiska och nationalistiska partier, och således utsätta deras besvärliga samverkan för intensiva påfrestningar. Politiska oroligheter skulle kunna äventyra fredsavtalet, som i slutet av 1990-talet hade satt stopp för en lång period av låggradig krigföring.

Republiken Irland har nu vederlagt sitt rykte om stabilitet, och i själva verket upplevt dramatiska förändringar vid valurnorna, där de traditionella partierna – som har vidhållit sin enighet om åtstramningar – har upplevt hur deras stöd snabbt har minskat. Nya politiska krafter, huvudsakligen från vänster, har upprättat ett starkt brohuvud inom det irländska partisystemet. Även om inte den sociala oron har nått samma nivåer som i Grekland eller Spanien, så har det sedan 2014 uppstått en omfattande proteströrelse mot vattenavgifterna, som har tvingat åtstramningarnas förvaltare till en förödmjukande reträtt. Den nordirländska politikens sekteristiska karaktär har varit ett hinder för liknande svängningar där, men regionen har trots det bidragit med sin rättmätiga del av det politiska dramat och står nu inför en krokig och brokig väg när Storbritannien inleder processen att dra sig ur EU. När Irlands ”decennium av årsdagar” har upphört i början av 2020-talet, kommer det politiska livets konturer på ön att ha förändrats i en omfattning som föreföll otänkbar före kraschen.

Från högkonjunktur till krasch

Den recession som drabbade Republiken Irland har av två ekonomer från IMF beskrivits som ”den kostsammaste bankkrisen i en utvecklad ekonomi sedan åtminstone den Stora depressionen”.² Den kom efter en lång period av ihållande tillväxt som verkade ha eliminerat arvet av ekonomisk underutveckling och placerat den irländska nationen på jämlik fot med sina grannar i Västeuropa. De vanliga helgonteckningarna av den ”Keltiska tigern” har sitt ursprung på 1960-talet, då de irländska regeringarna övergav sina försök att skapa en inhemsk tillverkningsbas med hjälp av protektionism, och istället vände sig till det utländska kapitalet. Under de följande två decennierna följde en ojämn tillväxt, innan den irländska ekonomin under större delen av 1980-talet föll ner i en långvarig lågkonjunktur. Med en arbetslöshet som pendlade kring 15% och en stat lamslagen av skulder, utsattes det irländska experimentet i självstyre för hård kritik av landets intellektuella och av de som röstade med sina fötter och lämnade landet för bättre framtidsutsikter utomlands.³

Vid sekelskiftet hade stämningarna i landet vänt på ett spektakulärt sätt. Under drygt ett årtionde hade den irländska ekonomin rapporterat en tillväxttakt som var avsevärt högre än genomsnittet i Västeuropa. Arbetslösheten hade sjunkit drastiskt. För första gången i landets moderna historia upplevde Irland invandring i stor skala, när utlandsfödda arbetare lockades av högkonjunkturen. Flera faktorer hade sammanfallit för att göra detta möjligt. Inriktningen på utländska direktinvesteringar (FDI) betalade sig i efterhand mot slutet av 1990-talet. USA var på ivrig jakt efter investeringsmöjligheter för tullfri export till EU:s inre marknad, och hittade på Irland en engelsktalande arbetskraft, låga bolagsskatter och outtröttlig hjälp från teknokraterna på Industriutvecklingsmyndigheten (IDA). Amerikanska företag gjorde stora investeringar inom mjukvaror,

2 Thomas Molloy, “Irish Meltdown Was World’s Worst Since 1930s — IMF Report,” *Irish Independent*, 28 juni 2012.

3 För en ledande historikers dom, se Joe Lee, *Ireland 1912–1985: Politics and Society*, Cambridge: Cambridge University Press 1989, särskilt det sista kapitlet, “Perspektiv”.

elektronik och läkemedel. EU:s strukturfond gjorde det lättare att överbrygga klyftan mellan Irlands begränsade skattebas och behovet av offentliga investeringar inom tjänstesektorn och infrastrukturen (ett faktum som oftast utelämnas av de som hyllade Irland som ett ovanligt exempel på att ”expansiv skatteminskning” fungerade i praktiken).⁴ Demografiska förändringar spelade också en roll under högkonjunkturen, eftersom kvoten mellan förvärvsaktiva medborgare och barn och åldringar hade förbättrats avsevärt.

Men verkligheten i högkonjunktursIrland motsvarade aldrig riktigt hajpen. Trots allt tal om att Irland hade kommit ikapp med sina grannar, fanns det inga tecken på att de närmat sig när levnadsstandarderna mättes: i början av 2000-talet stod de sociala skyddssystemen för 14% av BNP, gentemot ett genomsnitt i EU-15 på 27%.⁵ Tillståndet för Irlands sjukvård betraktades allmänt som en nationell skandal.⁶ Samtidigt var graden av fattigdom och ojämlikhet bara bättre än USA bland OECD-länderna. FDI-sektorns bidrag överdrevs genom den utbredda praktiken med internprisättning: mellan 1990 och 2010 steg sysselsättningen i USA-ägda företag med 127% men deras deklarerade inkomster steg med förbluffande 2457%.⁷ 2011 var den verkliga skattesatsen för amerikanska företag i Irland 2,2% – drastiskt mycket lägre än siffrorna för Storbritannien (18,5%), Tyskland (20%) eller Frankrike (35,9%).⁸

Det mest illavarslande var att den ekonomiska tillväxten på 2000-talet hade kommit att lita till en enorm fastighetsbubbla. Efter att skatten på inkomst av kapital hade halverats 1998, ökade banklånen under det efterföljande decenniet med 466%, och mindre än 2,5% av den summan investerades i den högteknologiska industrin, medan byggindustri och fastigheter drog till sig nästan en tredjedel av den totala utlåningen.⁹ Detta möjliggjordes genom en dramatisk ökning av krediterna från tyska, franska, brittiska och amerikanska banker, som accepterade fantasiomdömena från kreditvärderingsinstitut som Anglo Irish Bank.¹⁰ Mellan 2000 och 2007 ökade den privata sektorns skuld med 612% av Irlands BNP – nästan 5 gånger mer än genomsnittet i Västeuropa.¹¹ Få länder var farligare utsatta för en internationell nedgång än Republiken Irland.

När Lehman Brothers föll samman i september 2008 agerade den irländska regeringen snabbt för att stöda det privata banksystemet, och erbjöd en obegränsad garanti för att täcka de irländska institutionernas skulder. 70 miljarder euro kanaliserade slutligen in i bankerna för att täcka deras förluster av utlåning till bostäder, medan en rad åtstramningsbudgetar mellan 2008 och 2014 tog 30 miljarder euro från den nationella ekonomin, med ett förhållande på 2 mot 1 mellan utgiftsminskningar och skatteökningar. (2014 var Irlands BNP strax över 180 miljarder euro.) 2012 hade arbetslösheten rusat i höjden till 15% från en nivå före krisen på knappt 4%, och utvandringstakten översteg nivån under 1980-talets lågkonjunktur: 2014 hade 475.000 människor lämnat landet sedan krisen började,

4 Stephen Kinsella, “Is Ireland Really the Role Model for Austerity?”, *Cambridge Journal of Economics* 36, nr 1 januari 2012.

5 Fintan O’Toole, *After the Ball*, Dublin: New Island, 2003, s 62.

6 Maev-Ann Wren, *Unhealthy State: Anatomy of a Sick Society*, Dublin: New Island, 2003.

7 Jesse Drucker, “Man Making Ireland Tax Avoidance Hub Proves Local Hero”, *Bloomberg*, 27 oktober 2013.

8 Jim Stewart, “PwC/World Bank Report ‘Paying Taxes 2014’: An Assessment”, *IIIS Discussion Paper* nr 442, februari 2014.

9 Seán Ó Riain, *The Rise and Fall of Ireland’s Celtic Tiger: Liberalism, Boom and Bust*, Cambridge: Cambridge University Press, 2014, s 82–83.

10 *Ibid*, s 104–10.

11 Servaas Storm och C.W.M. Naastepad, “Myths, Mix-ups, and Mishandlings: Understanding the Eurozone Crisis”, *International Journal of Political Economy* 45, nr 1, våren 2016.

och 17,5% av personer över 15 år som var födda på Irland levde utanför landet – en högre andel än i något annat OECD-land, inklusive Mexiko. Som OECD konstaterar: utan denna ”makroekonomiska justeringsmekanism” hade Irlands arbetslöshetssiffror närmast sig Greklands eller Spaniens nivåer.¹²

När en grupp tjänstemän från trojkan anlände till Dublin i slutet av 2010 för att ta över den lokala ekonomin fullbordades fiaskot. Till en början hade de europeiska tjänstemännen reagerat med viss irritation mot de ensidiga åtgärder som den irländska regeringen hade vidtagit i kraschens kölvatten.¹³ Senare intog de en barsk hållning till alla försök att förändra bankgarantiernas villkor, eller ens ålägga aktieinnehavare som inte hade täckts av garantierna några förluster. Michael Noonan, som var finansminister i koalitionen mellan Fine Gael och Labour som hade makten mellan 2011 och 2016, har hävdad att han blev direkt hotad av ECB:s chef Jean-Claude Trichet när han föreslog en blygsam åtgärd för att dela på bördorna.¹⁴ En sak stod utom allt tvivel: de ledande aktörerna i EU var nöjda med att se Irland ta en kraftigt oproportionerlig del av Europas finanskris för att låta de franska och tyska bankerna komma undan sin obetänksamma utlåning. 2013 hade Irland häpnadsväckande nog betalat mer än Tyskland *i absoluta siffror* för att täcka sina kostnader för krisen. Det kan inte finnas någon kraftfullare illustration av maktbalansen mellan eurozonens ”kärnländer” och ”periferi”.¹⁵

Mått på återhämtning

Den skenbara omsvängningen av Irlands levnadsvillkor efter lågkonjunktorens svacka har givetvis utlöst en storm av självberöm inom etablissemangets kretsar. Regeringens ministrar gottade sig i de europeiska ledarnas lovord och var snabba att peka finger åt andra medlemsstater i EU för deras påstådda avvikelser från dygdens väg. Men källan till dessa hyllningar borde ha väckt misstänksamhet bland personer som är mindre benägna att dåna av efter lovprisningar från utländska dignitärer: samma dignitärer höll fram Irland som förebild när ekonomin utifrån varje tänkbart mått fortfarande var i kris. De viktigaste riktvärden som användes för att bedöma Irlands återhämtning var följande, i sjunkande ordning: avsaknaden av samhällelig oro, marginalerna på marknaden för statsobligationer, BNP-tillväxten och sysselsättningsgraden. Den första av dessa var klart viktigast, och förklarar varför Angela Merkel, ECB:s ordförande Mario Draghi och deras medarbetare var så ivriga att sprida lovord om Dublins meritlista, eftersom de mötte politisk oro på andra ställen i eurozonen. Så länge de irländska medborgarna till synes förblev passiva var allt annat en detalj. De andra måtten på ekonomisk framgång måste granskas noga.

Efter att EU:s räddningsprogram hade utlösts sjönk räntan på irländska statsobligationer kraftigt. Men denna minskning hade knappast något med den bakomliggande ekonomins hälsa att göra. Den mest pessimistiska synen på den irländska ekonomins framtidsutsikter utgick från antagandet att de överdrivna marginalerna på obligationsmarknaden berodde på att privatbankernas skulder hade påtvingats staten. Men nu är det uppenbart att de stigande räntorna mer berodde på en allmän osäkerhet om eurons framtid. När Draghi i juli 2012 tillkännagav att ECB skulle göra ”vad som än krävdes” för att stöda den gemensamma valutan, började räntorna gå ner från sina tidigare ohållbara

12 Ciara Kenny, “One in Six Irish-Born People Now Live Abroad”, *Irish Times*, 16 september 2015.

13 Donagh Brennan, “Guaranteeing Recidivism”, *Irish Left Review* 1, nr 2 2013.

14 Sarah Bardon, “Noonan Told ‘Bomb Would Go Off’ If Bondholders Burned”, *Irish Times*, september 2015.

15 Ann Cahill, “42 Percent of Europe’s Banking Crisis Paid by Ireland”, *Irish Examiner*, 16 januari 2013. Republiken Irland har en befolkning på ungefär 5 miljoner, Tyskland 16 gånger den siffran.

nivåer, trots att förhållandet mellan skuld och BNP inte hade blivit bättre i eurozonens periferi, och i själva verket hade blivit sämre.¹⁶

BNP är nästan lika tveksamt att använda som mått på ekonomisk hälsa, eftersom internprissättning i den multinationella sektorn gör all statistik diskutabel. När överdrifterna om Irlands återhämtning nådde en höjdpunkt, kände sig chefen för Irlands centralbank, Patrick Honohan, tvingad att ingripa, och varna för att en stor del av den senaste tillväxten kunde tillskrivas ”förvanskande drag” som härrörde från de multinationella företagens skatteförfarande.¹⁷ Siffror som publicerades i juli 2016 gav sig ut för att visa en BNP-tillväxt på 26% föregående år – en fars som kan ha punkterat denna statistiks trovärdighet för gott.¹⁸

Det enda riktvärde som verkligen motsvarar verkligheten som den upplevs av majoriteten av Irlands medborgare är sysselsättningsgraden. Arbetslösheten var verkligen minskat sedan toppsiffran 2012, och antalet personer utan arbete sjönk på hösten 2016 under 8%. Utvandringen har förstås hållit nere siffrorna, samtidigt som många inhemska arbetsökande har tvingats in i projekt med billig arbetskraft för att hålla dem borta från statistiken. Två tredjedelar av alla löneökningar mellan 2011 och 2016 gick till de som tjänade mer än 70.000 pund.¹⁹ Icke desto mindre är förändringen av arbetslöshetsciffrorna den enda sorts återhämtning som ger någon meningsfull lättnad åt de som har tagit den värsta stöten från krisen.

I den mån myndigheterna i Dublin har en långsiktig ekonomisk plan, så grundar den sig uteslutande på de två viktigaste stöttepelarna från ekonomin före 2008: FDI och kopplingen mellan fastigheter och finanser. Jämte den ”virtuella tillväxt” som baseras på finansiella konster, har det ägt rum en del verklig tillväxt inom den utlandsägda sektorn, där en grupp företag inom den digitala ekonomin som Google, Facebook, Apple och Twitter har startat eller utvidgat verksamheter.²⁰ Medan målet för trojkans åtstramningsprogram i Irland och södra Europa var att tvinga ner arbetskostnaderna per enhet, förment för att göra exporten mer konkurrenskraftig, så har Irlands exportledda tillväxt i själva verket kommit från höglöneindustrier med löner som är nästan 80% högre än inom resten av ekonomin.²¹ Företag med stöd från IDA står för i grova drag en tiondel av den totala sysselsättningen och är kraftigt koncentrerade till vissa områden. Två tredjedelar av jobben inom den digitala ekonomin är till exempel baserade i Dublin, som har knappt en fjärdedel av befolkningen.²² De särskilda fördelar som denna modell har givit hotas nu genom Bryssels påtryckningar om att få den irländska skattelagstiftningen att överensstämma med de regionala normerna. EU-kommissionen har bestämt att skattelättnaderna för Apple utgör en olaglig statlig hjälp och beordrade företaget att betala tillbaka 13 miljarder pund till den irländska staten – till stort missnöje för myndigheterna i Dublin, som bestrider utslaget med en beslutsamhet som de aldrig uppvisade när det handlade om bankernas skuld.²³

16 Ó Riain, *Rise and Fall of Ireland's Celtic Tiger*, s 277–278.

17 Eoin Burke-Kennedy, “Central Bank Governor Warns Government over Growth”, *Irish Times*, 31 oktober 2015.

18 Vincent Boland, “Irish Tell a Tale of 26.3% Growth Spurt”, *Financial Times*, 13 juli 2016.

19 TASC, *Budget 2016: Equality Analysis*, TASC: Dublin 2015, s 6.

20 Aidan Regan och Samuel Brazys, “Celtic Phoenix or Leprechaun Economics? The Politics of an FDI-Led Growth Model in Europe”, Geary Institute Working Paper, 12 januari 2017.

21 *Ibid.*

22 *Ibid.*

23 Alex Barker och Arthur Beesley, “Apple Hit with €13 Billion EU Tax Penalty over Illegal Irish Aid”, *Financial Times*, 30 augusti 2016.

Oavsett hur osäker Irlands FDI-baserade tillväxt än kan visa sig vara, så är den åtminstone en säkrare satsning än den ånyo upphettade fastighetsmarknaden, som knappt ett decennium efter den stora kraschen har fått bostadspriserna i Dublin att rusa i höjden utöver vad arbetare med en medelinkomst kan uppnå. Den enda genomförbara lösningen på den kroniska bristen på bostäder till ett rimligt pris vore ett omfattande program med allmännyttiga bostäder – vilket regeringens ministrar vägrar fundera på eftersom det troligen skulle påverka fastighetsutvecklarnas bokslut.²⁴ Samtidigt har gamfonderna dragit åt tumskruvarna på innehavare av nödlidande lån som de kom över under lågkonjunkturen, vilket har förvärrat problemet ännu mer.²⁵

Ingen återvändo

Sedan recessionen inleddes har det irländska folket fått två motstridiga budskap: å ena sidan att några få års uppoffringar kommer att följas av en återgång till hur det var tidigare, och å den andra att det inte går att upprepa den ”gamla dåliga tiden”. Det första budskapet kommer mest troligt från politiker som står inför ett val inom en nära framtid, medan de med mindre orsak att frukta väljarna har känt sig fria att föra fram den andra linjen utan något retoriskt smicker. Stephen Collins på *Irish Times* gav en välformulerad sammanfattning av vad den sistnämnda gruppen tänkte på när de insisterade på att det inte går att falla in i de gamla vanorna igen:

Som en del av våra plikter mot EU måste budgetmålen uppnås. Även utan skyldigheter mot EU, skulle alla regeringar tvingas upprätthålla budgetdisciplinen för att behålla sin förmåga att låna på de internationella valutamarknaderna. Den stora lärdomen från Irlands politiska historia, är att en populistisk politik skapar en cykel av hög- och lågkonjunkturer som har kastat in landet i recessioner som det har tvingats bota med årtionden av åtstramningar. Bestraffningarna i EU:s Finanspolitiska pakt innebär att populistiska politiker inte längre kan haverera ekonomin för kortsiktiga politiska fördelar, men huruvida polletten har trillat ner hos väljarna är omtvistat.²⁶

Den ”stora lärdom” som Collins anspelar på är definitivt inte övertygande. Mellan 1998 och 2006 hade Irland ett budgetöverskott alla år utom två. Kvoten mellan BNP och statsskuld minskade från 82% 1995 till 38% 2000 och 25% 2007.²⁷ Om EU:s nya ekonomiska regim hade funnits på plats under högkonjunkturen, skulle sådana siffror ha garanterat Dublin ett positivt utlåtande. Argumentet att det var överdrivna offentliga utgifter som var ansvariga för den irländska lågkonjunkturen klarar inte ett ögonblicks granskning, men det har använts för att legitimera en ny ekonomisk struktur över hela Europa, som sätter kedjor på den nationella demokratin, och vilken Wolfgang Streeck beskriver som ”en historiskt ny konstruktion, utformad för att säkerställa att marknaden ska vara likriktad i tidigare enväldiga nationalstater: en marknadens tvångströja på den demokratiska politiken, med maktbefogenheter som formellt liknar olika andra nyheter inom internationell lagstiftning, utom att det i detta fall inte handlar om ’en plikt att skydda’ utan en plikt att betala”.²⁸

2016 års budget anslog 6,6 miljarder pund för att täcka räntebetalningarna på statsskulden: tre fjärdedelar av den summa som användes på utbildning, och 18% av Irlands samlade skatteintäkter,

24 Eoin Burke-Kennedy, “Why State’s Housing Plan Won’t Make Property More Affordable”, *Irish Times*, 3 mars 2017.

25 Attracta Mooney, “‘Aggressive’ Vulture Funds Swoop In on Irish Property”, *Financial Times*, 18 februari 2017.

26 Stephen Collins, “Does Battering of Coalition Indicate a Shift in Irish Democracy?” *Irish Times*, 26 maj 2014.

27 Ó Riain, *Rise and Fall of Ireland’s Celtic Tiger*, s 51.

28 Wolfgang Streeck, *Buying Time: The Delayed Crisis of Democratic Capitalism*, London och New York: Verso 2014, s 116.

jämfört med bara 3,4% år 2007.²⁹ ”Think-Tank for Action on Social Change” (TASC)* har beräknat att det kommer att krävas ytterligare betalningar på 5,7 miljarder årligen för att få ner den totala skulden till de nivåer som krävs enligt EU:s Finanspolitiska pakt. Även om detta krav formellt träder i kraft först från och med 2019, så kommer effekterna av det i praktiken att kännas av mycket tidigare.³⁰ Så länge EU:s politiska restriktioner finns kvar kommer Dublin att vara tvunget att prioritera en minskning av skulden framför åtgärder att reparera skadorna efter sex års urholkande nedskärningar av de offentliga utgifterna.

Makthavarna i Dublin har med glädje omfamnat denna börda, trots att de tidigare har talat om nödvändigheten att skuldavskrivningarna tar hänsyn till Irlands enorma uppoffringar för eurozonen. När den Syriza-ledda regeringen tog makten i Aten i början av 2015 slöt Michael Noonan helhjärtat upp bakom Tysklands motståndsfrent, uppenbarligen i förhoppningen att denna läxa skulle göra riskerna med att protestera klara för hans egna oroliga medborgare.³¹ Märkvärdigt nog kom Noonan senare att upptäcka att Irlands vädjanden om hjälp med rekapitalisering av bankerna möttes av iskall likgiltighet från de europeiska tjänstemännens sida, eftersom ”det saknades politisk lust att ge Irland ännu fler skuldlättnader”.³² Även om det skulle bli flera års ihållande tillväxt i den reella ekonomin finns det små chanser att återvända till förhållandena 2007 – än mindre göra framsteg förbi denna bara alltför blygsamma måttstock.

Turbulens bland väljarna

Det har funnits tre tydliga trender inom den irländska parlamentariska politiken sedan kraschen: en aldrig tidigare skådad rörlighet, minskat stöd för de traditionella partierna, och en betydande ökning av vänsterns röster från en historiskt låg nivå. Historiskt har politiken i Republiken Irland skiljt sig klart från mönstret i grannländerna, med två mitten-högerpartier, Fianna Fáil och Fine Gael, som har dominerat valscenen sedan landets tidiga år. Stödet för vänstern har traditionellt varit det klart lägsta i Västeuropa, och låg på 1980- och 1990-talen på i genomsnitt 14%, medan det regionala genomsnittet var mer än 40%.³³ De konkurrerande konservativa partierna spårar sitt ursprung till inbördeskriget 1922-1923, men deras en gång hätska ideologiska konflikter hade på 1950-talet till största delen mattats av. Från och med då och fram till strax innan recessionen, såg det irländska politiska livet anmärkningsvärt stabilt ut. Fianna Fáil var alltid större än Fine Gael och Fine Gael var alltid större än det ineffektiva irländska Labourpartiet. Fianna Fáil var det enda partiet som kunde bilda regering på egen hand. Fine Gael kunde bara leda en regering med stöd från Labour, och Labour kunde bara få smaka på makten som underordnad partner till Fine Gael. Från och med 1980-talet ändrades detta mönster något, då Fianna Fáil övergav politiken att aldrig bilda koalitioner med sina rivaler, och en rad mindre partier trädde fram på scenen utan att lyckas rubba Labour som

29 TASC, *Budget 2016*, s 14.

* Oberoende progressiv tankesmedja vars fokus är åtgärder mot ekonomisk ojämlikhet – öa.

30 TASC, *Budget 2015 Commentary: A Chance to Address Ireland's Inequality Problem*, TASC: Dublin, 2014, s 24.

31 Till och med högertidningen *Sunday Independent* kände sig föranledd att protestera mot Noonans inställning: ”Något djupt omoraliskt omger ödeläggandet av ett land och dess folk på de av Tyskland pådrivna åtstramningarnas altare. Den nuvarande politiken med diplomatisk undfallenhet kanske inte är så klok som den verkar, ty lydfurstar vinner sällan sina herrars respekt... är det verkligen godtagbart att ett litet land som Irland står vid sidan om och tyst tittar på, eller än värre hurrar när Grekland kastas till vargarna?” (*Sunday Independent*, ”Do not pass by Greece's tragedy”, 22 februari 2015.)

32 Suzanne Lynch, ”Bank Recapitalization Idea Has Quietly Slipped Off Political Agenda”, *Irish Times*, 14 maj 2016.

33 Peter Mair, ”Party Competition and the Changing Party System”, i *Politics in the Republic of Ireland*, redigerad av John Coakley och Michael Gallagher, London och New York: Routledge, 1999, s 114–15.

Irlands tredje största politiska kraft. Men den irländska politikens grundläggande landskap förblev i stort sett samma som det hade varit sedan Eisenhowers och Macmillans dagar.

Till många kommentatorers förvåning överlevde denna struktur många av de särdrag som tidigare hade präglat det irländska samhället: en mager industribas, den nationella frågan centrala roll och den katolska kyrkans överväldigande inflytande. Det skiljde tydligt Irland från PIGS-kollegorna i södra Europa, som under det senaste seklet hade gått igenom perioder av revolution, inbördeskrig och diktaturer. I Grekland och Portugal var den radikala vänsterns parlamentariska styrka strax innan den stora recessionen i nivå med Irlands försagda socialdemokrater. Men efter krisens början har det irländska partisystemet fullständigt kommit ur balans, och det har fortfarande inte uppstått något stabilt mönster. Vid valet 2011 kollapsade Fianna Fáil fullständigt och behöll bara 20 av sina 72 platser. Labour noterade vid detta tillfälle sin bästa prestation någonsin, och gick förbi Fianna Fáil med nästan 20% av rösterna, men efter att ha ingått en koalition med Fine Gael fick det se stödet gå upp i rök. Vid valet 2011 fick Fine Gael och Labour tillsammans 55,5% av rösterna. Fem år senare lyckades de knappt få 32% tillsammans, efter att under tiden ha tappat mer än en halv miljon röster.

Jämte de makalösa förändringarna *mellan* de traditionella partierna, har det skett en lika uttalad förändring *bort från* dessa partier. Under den senaste långa lågkonjunkturen på 1980-talet hade de två mitten-högerpartierna tillsammans i genomsnitt 79% av rösterna under fem allmänna val. Vid det sista valet före krisen lyckades de fortfarande få 69% av de avgivna rösterna. 2016 föll deras gemensamma siffra till under 50%. Under de nationella valen mellan 1997 och 2011 gick tre fjärdedelar av rösterna till Fianna Fáil, Fine Gael eller Labour. 2016 sjönk deras väljarstöd till lite över 56%, medan partier som inte hade några erfarenheter av att regera i Republiken Irland, och kandidater utan några som helst partiloyaliteter, fick 38% av rösterna. Vad innebär dessa förändringar ideologiskt? Irlands vänstersväng sedan 2008 kan verka vara en menlös affär jämfört med Grekland eller Spanien, men om vi tar hänsyn till utgångspunkten före krisen är trenden ändå slående. Efter kraschen minskade klyftan mellan krafterna till höger/mitten-höger och deras utmanare till vänster/mitten-vänster avsevärt: från nästan 50% 2007 hade det 2011 minskat till 20%. Efter ett sekel som avvikare verkade Irland gå i riktning mot en europeisk modell med en klassbaserad ideologisk politik, vid en tidpunkt då denna modell stod inför en egen kris i flera av grannländerna. Men en mer noggrann analys visade en mer komplicerad bild, eftersom det vänster/mitten-vänster-block som nämndes ovan bestod av olika krafter med föga benägenhet att enas kring ett gemensamt projekt.

Det irländska Labourpartiet befann sig i en fantastisk position för att utnyttja de nya stämningarna vid valet 2011, och fördubblade sitt röstantal genom att föra fram ett måttligt program mot åtstramningarna. Sinn Féin (som vi ska diskutera mer noggrant nedan) gick också fram, liksom oberoende vänstergrupper och de socialistiska grupperna, men alla dessa i mindre utsträckning. Labour stod då inför den största utmaning och möjlighet det haft sedan sitt grundande. Genom att hålla sig utanför regeringen kunde partiet ha ställt sig i spetsen för ett block till vänster om mitten, som redan stöddes av en tredjedel av väljarkåren, och tvingat Fine Gael att ingå koalition med Fianna Fáil och genomdriva de åtstramningar som trojkan givit sitt mandat till. Istället valde det att förena sig med Fine Gael, skrota sin valplattform och godkänna trojkans hela program. 2016 betalade Labour ett högt pris för detta beslut och förlorade två tredjedelar av sina väljare och fick bara sju platser i

parlamentet – det sämsta resultatet i partiets historia, sju år efter sitt bästa resultat.

Labours allt mindre grupp av lojala anhängare har envist hävdats att partiet inte hade något annat val än att sluta en överenskommelse med Fine Gael: det hade inte tillräckligt stöd för att bilda en egen regering men kunde åtminstone hålla tillbaka det största partiets värsta böjelser vid makten. Detta sätt att resonera grundar sig på två tveksamma påståenden. Det första är att Labour faktiskt gjorde en hel del, eller ens någonting, för att hindra Fine Gael från att driva en aggressiv högerpolitik. Det andra är att Labour och andra krafter till vänster om det hade nått gränsen för sitt stöd 2011 och inte hade någon chans att utmana de konservativas dominans vid nästa allmänna val. Att ett parti som redan hade fördubblat sitt röstantal avvisar tanken att det kunde gå ännu längre avslöjar en häpnadsväckande brist på ambitioner. Med en regering vars program av nödvändighet skulle komma att orsaka utbredd ilska, hade Labour all anledning att förvänta sig en omsvängning till sin fördel under den efterföljande valperioden. Stephen Collins på *Irish Times* försade sig efter valet 2016, och medgav att om Labour hade fortsatt som oppositionsparti efter 2011 ”skulle det troligen ha varit det största partiet nu”.³⁴

Med Labour i fritt fall övergick stafettpinnen till Sinn Féin, ett parti vars tillväxt sedan 2008 har grundat sig på ett starkt motstånd mot åtstramningar. Även om Sinn Féins medlemmar i Europaparlamentet sitter tillsammans med de post- och nykommunistiska partierna i gruppen Europeiska enade vänstern, så har de mer gemensamt med Skotska nationalistpartiet eller Kataloniens Republikanska vänster. Men den närmaste motsvarigheten är den baskiska nationalistiska rörelsens vänster, *abertzale*, den enda andra politiska rörelsen i Västeuropa med långvariga band till ett väpnat uppror. Sinn Féin är ett parti som är organiserat i båda delarna av en delad ö, och är därför särskilt svårt att definiera, eftersom de två staternas politiska karaktär skiljer sig så mycket. I Nordirland har Sinn Féin främst fått stöd som ett nationalistiskt parti, och dess ståndpunkt i ekonomiska frågor är mindre viktiga för väljarna än bilden av att det är ett parti som är den katolska nationalistiska minoritetens mest effektiva och beslutsamma representant. Men söder om gränsen låg det enda tillgängliga utrymmet till vänster, som utmanare till Labourpartiet.³⁵ Från och med mitten av 1990-talet var det i Republiken Irland centralt med en vänsterplattform för att kunna växa parlamentariskt, men som en av partiets ledande intellektuella ärligt har erkänt var denna ideologiska programpunkt underordnad den irländska nationalismen.³⁶

Vi kommer att diskutera mer om Sinn Féins politiska inriktning i artikelns sista avdelning, och även de vidare konsekvenserna av valet 2016. Men redan innan någon hade röstat stod en sak klar. När väljarna skulle rösta nästa gång, garanterade Labours val 2011 att de inte skulle stå inför två alternativa regeringar med olika plattformar, eftersom varken Sinn Féins eller dess trotskistiska rivalers väljarstöd skulle kunna öka så mycket som krävdes. De konservativa partierna hade gått in i krisen med en kraftig ledning över sina motståndare, och kunde därmed klara av till och med en kraftig vänstersväng utan att förlora greppet om makten. När den åtstramningsfientliga vänstern stod inför en parlamentarisk återvändsgränd, flyttade sig fokus för det sociala motståndet nu oväntat till gatorna.

34 Stephen Collins, “Seismic shift could lead to FG minority regime”, *Irish Times*, 29 februari 2016.

35 Daniel Finn, “The Adaptable Sinn Féin”, *Jacobin* nr 21 (våren 2016).

36 Eoin Ó Broin, *Sinn Féin and the Politics of Left Republicanism*, London: Pluto 2009, s 295–299, 308–309.

Irlands vattenkrig

De irländska politikernas självbelåtenhet sedan krisen började hade framförallt sin grund i att det inte fanns några *indignados* på Irlands gator. Men vintern 2014-2015 lät ana att Irlands bild som en nation i koma, där medborgarna skulle gå med på mängder av åtstramningar utan att klaga, höll på att hotas. Protesterna mot vattenavgifterna spred sig snabbt till att bli de största sociala rörelser som landet hade upplevt på decennier. Man kunde kanske ha förväntat sig att åtstramningarna skulle ha ifrågasatts tidigare av de irländska fackföreningarna, som fortfarande är landets överlägset viktigaste samhällsorganisationer. Men från och med början av 2010 till slutet av 2013 förekom bara 37 industrikonflikter med lite över 15.000 arbetare indragna, från en befolkning i arbetsför ålder på 3,6 miljoner.³⁷ Även om det inte är unikt för Irland att den organiserade arbetarrörelsen underlåter att mobilisera mot regeringsnedskärningar, så gick den irländska rörelsen in i krisen med sina egna speciella brister. Förhållandena i industrin under åren av högkonjunktur hade styrts av ett korporativistiskt system som kallades ”social samverkan”. Fackliga ämbetsmän framställde ofta denna modell som ett dramatiskt genombrott, som hade upprättat ett nytt förhållande mellan arbetarna, arbetsgivarna och staten. Företagen såg det bara som ett sätt att begränsa löneökningarna under en period med nästan full sysselsättning. Det verkliga måttet på ”samverkan” var den minskade fackliga anslutningen, som sjönk från 53,1% 1995 till 31,7% 2007.³⁸ När krisen började var 45% av alla anställda fackligt anslutna, men bara 36% av fabriks- och maskinarbetarna, 23% av byggnadsarbetarna och 8% av hotell- och restauranganställda.³⁹

Efter att ha visat sig oförmögen att få bukt med de privata arbetsgivarnas fientlighet mot facklig organisering när arbetsmarknaden var full, stod den irländska arbetarrörelsen inför en mödosam kamp när arbetslöshetsköerna växte efter kraschen. Icke desto mindre lyckades fackföreningarna i november 2009 organisera en imponerande strejk i den offentliga sektorn som mobiliserade 250.000 arbetare. Denna aktion tvingade tillfälligt regeringen på defensiven, och dess främsta prioritering blev att få bort den organiserade arbetarrörelsen från arenan. Detta mål säkerställdes av överenskommelsen i Croke Park i juni 2010, som gav löften om att det inte skulle bli tvångsuppsägningar eller löneökningar i utbyte mot löfte att inga strejker skulle ske i den offentliga sektorn och ett dåligt definierat men omfattande ”reformprogram” av arbetsrutinerna. Arbetsgivare och konservativa TV-stationer inkasserade dessa eftergifter men inledde sedan omedelbart en offensiv mot resten av överenskommelsen, som vederbörligen skrotades innan den hade löpt ut, så att den offentliga verksamheten påtvingades ytterligare nedskärningar av jobb och löner. Sådana överenskommelser gjorde det möjligt för fackföreningsledningen att bevara illusionen om ”samverkan”, och när Labour gick med i regeringen fick de ytterligare ursäkter för att vara passiva. När den irländska fackliga rörelsen starkaste fäste i den offentliga sektorn hölls tillbaka hade arbetsgivarna i den privata sektorn ännu mindre skäl att känna sig hämmade.

Medan Enda Kennys regering vilade fridfullt på lagrarna, överraskades den när protesterna bröt ut i slutet av 2014. En landsomfattande marsch mot vattenavgifterna, som hade utlysts av paraplyorganisationen Right 2 Water [Rätt till vatten], samlade i oktober 2014 mer än 100.000 personer på Dublins gator, vilket motsvarar en demonstration med en miljon i Spanien. Den följdes av en ännu

37 Siffror från *Central Statistics Office*.

38 Daryl D’Art och Thomas Turner, ”Irish Trade Unions under Social Partnership: A Faustian Bargain?”, *Industrial Relations Journal* 42, nr 2, 2011.

39 Kieran Allen, ”The Trade Unions: From Partnership to Crisis”, *Irish Journal of Sociology* 18, nr 2, 2010.

större aktionsdag den 1 november, med samtidiga protester över hela landet som mobiliserade långt mer än 200.000 mot avgifterna. Right 2 Water stöddes av Sinn Féin, den radikala vänstern och flera fackföreningar, men en stor del av det folkliga stödet kom från lokalt baserade grupper med anhängare som hade få erfarenheter av aktivism.⁴⁰ Protesterna fortsatte in i början på 2015, och när det utbredda motståndet inte visade några tecken på att upphöra sköt Irish Water hela tiden upp slutdatum för registrering. I juli 2015 tvingades företaget medge att deras egna noggrant förskönade siffror fortfarande visade att klart mer än 50% inte hade betalat.⁴¹

Försvare av vedertagna uppfattningar kunde inte förklara detta utbrott av missnöje vid en tidpunkt då talet om återhämtning var allmänt förekommande. De hade varit mindre förbryllade om de hade varit beredda att ta av sig sina ideologiska skygglappar. Till att börja med hade fördelarna med ”återhämtningen” inte varit kännbara bland de arbetargrupper som tillhandahöll kampanjens fotfolk. För det andra hade budskapet från regeringen och media sedan 2008 varit att desperata tider krävde desperata åtgärder: åtstramningarna kanske inte var så trevliga, men det var absolut nödvändigt att hålla borta aktiemarknadens vargar. Om samma röster nu försäkrade medborgarna i Irland att den nationella krisen var över, så var det naturligt att många av dessa medborgare skulle förvänta sig att deras börda skulle bli lättare och att de skulle agera för att skynda på processen.

En undersökning i början av 2015 gav en ögonblicksbild av uppfattningarna bland kampanjens mest hängivna anhängare. På frågan om orsaken till att de protesterade, höll majoriteten (60%) med om att ”åtstramningarna har gått för långt”.⁴² Det faktum att vattenavgifterna utlöste denna känsla var delvis en tillfällighet. Förslaget att ålägga hushållen avgifter för vattenkonsumtionen tilltalade koalitionen mellan Fine Gael och Labour av ett antal orsaker. Det skulle omedelbart ge en ström av intäkter, och statsskulden kunde minskas lite genom att grunda Irish Water som ett formellt oberoende företag, varvid dess lån inte skulle hamna i statens räkenskaper. Längre fram skulle Irish Water kunna säljas till privata intressen, och hålla affärsvärldens påtryckningsgrupper nöjda. Men vattenavgifterna hade nackdelen att skära tvärs över de noggrant uppodlade skiljelinjerna mellan hyresgäster och husägare, arbetare i den privata och den offentliga sektorn, de med arbete och de utan. Med sin senaste åtgärd utlöste regeringen ofrivilligt en massrörelse mot åtstramningarna som drog in ett helt nytt skikt människor i aktioner, och sträckte sig långt utanför den traditionella vänster- eller republikanska miljön. 55% av de intervjuade hade aldrig tidigare deltagit i någon protest, och nu ansåg 78% att det effektivaste sättet att garantera politiska förändringar var genom att protestera.⁴³

Kommentatorer i irländska media började förutsägbart nog att förkunna att rörelsen mot vattenavgifterna skulle dö ut så fort den hade börjat, och började förtala de protesterande med en lögnaktighet som var värre än vanligt. Men en kampanj som hade byggts upp via sociala media, och vars aktivister inte stack under stol med att de misstrodde traditionella media enormt, lät sig inte skickas till skroten så lätt. I juli 2015 drabbades regeringens strategi av ett allvarligt slag, då Eurostat sa nej till dess förslag att hålla Irish Water borta från bokföringen, och på så sätt krossade ett av de främsta argumenten för att överhuvudtaget bilda företaget.⁴⁴ Right 2 Water firade med

40 Ronan Burtenshaw, “The Politics of Disillusionment”, *Village*, 13 juni 2015.

41 Fiach Kelly, “Irish Water Collects Less than Half of Water Charges Owed”, *Irish Times*, 15 juli 2015.

42 Rory Hearne, *The Irish Water War, Austerity and the “Risen People”*, Department of Geography, Maynooth University, april 2015.

43 *Ibid.*

44 Cliff Taylor, “Eurostat Says State Control over Irish Water ‘Exceptional’”, *Irish Times*, 30 juli 2015.

ännu en stor landsomfattande demonstration i slutet av augusti, och visade att den fortfarande kunde få ut stora massor på gatorna. I och med att allmänna val snabbt närmade sig hade frågan inte tappat något av sin kraft, och oavsett vilken regering som uppstod efter valet skulle den behöva ta itu med den.

Bekvämlighetsflagg

Om Republiken Irland fram till 2014 hade kännetecknats av sina medborgares skenbara passivitet, så stack dess granne i norr ut lika mycket som någonsin. Den mest långdragna och besvärliga protestkampanjen i Nordirland sedan lågkonjunkturen började utlöstes inte av en ekonomisk fråga utan av en konflikt om nationella symboler. Mellan december 2012 och mars 2013 skakades regionen av unionistiska demonstrationer (och utbrett våld), sedan Belfasts kommunfullmäktige hade röstat för att begränsa antalet dagar då den brittiska flaggan skulle hissas utanför stadshuset. Kontroversen utgjorde en stor utmaning för det lokala koalitionsstyret i en region som var djupt präglad av 1970- och 1980-talens långa, bittra konflikt.

Även om antalet personer som var indragna i protesterna var relativt litet – 10.000 vid höjdpunkten i mitten av december 2012 – så stöddes de av ett mycket större tvärsnitt av den unionistiska oppositionen än vad dessa siffror tyder på: det antal som var inblandade i gatu-protesterna var bara en mycket liten andel av den unionistiska befolkningen. Till och med i protesternas hjärta i östra Belfast deltog inte mer än 1% av befolkningen i demonstrationerna. Men det fanns ett mycket stort tyst stöd: en opinionsundersökning i mitten av januari visade att 46% av unionisterna tyckte att protesterna skulle fortsätta, trots våldet och affärsmännens förluster.⁴⁵

Oroligheternas omedelbart utlösande faktor var en flygbladskampanj i östra Belfast av de två största unionistpartierna, mot det bikonfessionella medelklasspartiet Alliance Party. Varken unionisternas eller nationalisternas representanter hade någon egen majoritet, så Alliance hade haft utslagsröst i stadsfullmäktige i Belfast, och de föreslog en kompromiss att den brittiska flaggan skulle hissas på vissa bestämda dagar. Sinn Féin och dess främsta nationalistiska rival, det socialdemokratiska Labourpartiet, röstade för denna kompromiss. Ett mer konstruktivt unionistiskt ledarskap som hade representerat en samhällsgrupp med mer självförtroende skulle ha hyllat överenskommelsen som en seger: på 1980-talet skulle få ha kunnat tänka sig ett scenario där Sinn Féins fullmäktigeledamöter röstade för att den brittiska flaggan skulle hissas i Belfast, ens en enda eftermiddag. Förvisso spelade ren politisk opportunistik en roll, eftersom Demokratiska unionistpartiets (DUP) ledare Peter Robinson hade förlorat sin plats i Westminster till en kandidat från Alliance vid det senaste valet i Storbritannien. Men de bakomliggande faktorerna gick djupare än så.

De unionistiska arbetarområden som tillhandahöll de flesta flaggdemonstranterna har inte upplevt så många materiella fördelar efter fredsöverenskommelsen 1998 och det senkomna bildandet av en koalitionsregering mellan Sinn Féin och DUP 2007. Den långsiktiga ekonomiska trenden arbetar mot dem. Fabrikerna och varven i Belfasts industriella hjärta har slagit igen för längesedan, utan att något annat ställe för kroppsarbetare har tagit deras plats: ”Den traditionella produktiva ekonomin, som var koncentrerad kring tung verkstadsindustri och skeppsbyggnad, har ersatts av nya ställen för konsumtion i stadens centrum, vid kajerna och de tidigare varven. Personer med färdigheter och utbildning inom finansvärlden och tillgång till den har klarat sig bra i den nya ekonomin, medan de

45 Paul Nolan m fl, *The Flag Dispute: Anatomy of a Protest*, Queen's University, Belfast 2014, s 10.

utan tillgångar alltmer samlas i innerstadens och förorternas 'slaskområden'."⁴⁶ Samma processer har påverkat den nationalistiska arbetarklassen, som har ännu större risk att bli arbetslösa än sin unionistiska motsvarighet. Men det hade alltid varit mindre troligt att nationalisterna fick välbetalda kroppsarbeten, så nedgången för den tunga industrin har inte haft samma inverkan på deras levnadsvillkor.⁴⁷ I detta sammanhang är det bara alltför enkelt att skildra det som om unionisternas försämringar beror på nationalisternas framsteg – på i stort sett samma sätt som den radikala högern har fått stöd i missmodiga postindustriella regioner på andra ställen i Storbritannien genom att göra invandrare ansvariga för nyliberalismens ödeläggelse.⁴⁸

Det skulle ha krävts ett särskilt framsynt politiskt ledarskap för att dämpa dessa klagomål och denna oro utan att utnyttja dem för kortsiktiga vinster. Ett ledarskap av den kalibern är ovanligt i de flesta länder, och kan förvisso inte återfinnas i dagens unionism. När avtalet om Nordirland efter kriget tog form i slutet av 1990-talet talade de partier som var allierade med de lojalistiska paramilitära grupperna om att ge de unionistiska arbetarna en egen röst, och gick mycket längre än de ledande unionistpartierna i att erkänna diskrimineringen mot nationalisterna under den gamla Stormont-regimen. Men det experimentet hade misslyckats: huruvida det sänktes av sina egna politiska motsättningar eller av banden till en dysfunktionell miljö kanske är öppet för diskussion, men resultatet är tveklöst. Det Progressiva unionistpartiet, som en gång i tiden betraktades som det mest lovande verktyget för en självsäker ny unionism sågs senast följa efter flaggdemonstranterna i hopp om ett blygsamt återupplivande.

DUP säkerställde sin nuvarande ställning som främsta unionistiska kraft genom att fördöma unionisterna i Ulster för deras beredvillighet att förhandla med Sinn Féin, varefter de själva slöt en uppgörelse som gör många anhängare förbryllade. DUP har sedan länge varit det parti som unionistiska arbetare har valt, och hade tidigare kombinerat sin hårda ståndpunkt i konstitutionella frågor med ett vagt vänsterinriktat ekonomiskt program, men har sedan dess övergivit den retoriken och anammat en renodlad thatcherism.⁴⁹ Utan att ha något att erbjuda sina arbetarväljare på det ekonomiska området, har partiet än större orsak att öka motsättningarna om kulturella frågor – och kanske inte kan kontrollera de omvälvningar som det leder till. Forskare från Queen University kom till en dyster och olycksbådande slutsats om uppfattningarna bakom flaggprotesterna: "Önskan att bli hörda åtföljs inte av någon önskan att lyssna."⁵⁰

Krig med andra medel

Ännu en påminnelse om hur svårfångad "normaltillståndet" fortfarande är i Nordirland kom i april

46 Peter Shirlow och Brendan Murtagh, *Belfast: Segregation, Violence and the City*, London: Pluto Press, 2006, s 26.

47 Brendan O'Leary and John McGarry, *The Politics of Antagonism: Understanding Northern Ireland*, London: Athlone Press 1993, s 129–131.

48 "Lojalisterna hade kommit att se fredsprocessen som ett nollsummespel där nationalisternas erövringar och unionisternas förluster är en del av samma ekvation ... de enda eftergifter som erkänns är de som unionismen har gjort, och de sätts inte inom ramen för en berättelse om fred, utan istället som en del av en oändlig rad av förluster." (Nolan m fl, *Flag Dispute*, s 10, 142.)

49 David Gordon, *The Fall of the House of Paisley*, Dublin: Gill and Macmillan 2009, s 55–59. Ett ironiskt resultat av fredsprocessen är att klass blivit mindre framträdande inom den nordirländska politiken: de två etniskt-nationella blocken var tidigare uppdelade mellan medelklass- (Ulsterunionister, SDLP) och arbetarpartier (DUP, Sinn Féin), men de sistnämnda erövrar nu röster från hela det sociala spektrat, samtidigt som deras respektive baser fortfarande är monokulturella. (Jocelyn Evans och Jonathan Tonge, "Social Class and Party Choice in Northern Ireland's Ethnic Blocs", *West European Politics* 32, nr 5, 2009).

50 Nolan m fl, *Flag Dispute*, s 142.

2014, då Sinn Féins ledare Gerry Adams arresterades och förhöordes om sin påstådda roll vid kidnappningen och mordet på en medelålders kvinna 1972. Under vad som skulle visa sig bli konfliktens blodigaste år hade Irländska republikanska armén (IRA) anklagat Jean McConville för att arbeta som angivare till den brittiska armén. Hon kidnappades, sköts och begravdes i hemlighet. Hennes kvarlevor hittades inte förrän 2003. Mordet fick ny politisk betydelse när den tidigare IRA-ledaren Brendan Hughes, i en intervju som publicerades efter hans död 2008, anklagade Adams för att ha gett order om att mörda McConville.⁵¹ Kopior av denna intervju, och andra intervjuer som gjorts med republikanska och lojalistiska paramilitärer, hade lämnats in till historiska institutionen på Boston College. Tanken att använda dessa utskrifter som material för att åtala Adams verkar ha kommit från Norman Baxter, en pensionerad polis vars avsky mot Sinn Féin (och Adams i synnerhet) delas av många veteraner i Royal Ulster Constabulary (RUC) – som nu har bytt namn till Nordirlands polismyndighet (Police Service of Northern Ireland – PSNI).⁵² Men PSNI:s polis skulle inte ha vågat arresterera en hög politisk personlighet utan att tro att tiden var lämplig för en sådan åtgärd, och att folk högre upp i befälsordningen inte skulle hindra dem.

Oavsett vad som kan ha sagts bakom slutna dörrar, så gav Nordirlands minister Theresa Villiers en tydlig offentlig signal bara två veckor innan Adams arresterades. I ett tal inför en publik av religiösa dignitärer slog Villiers fast en tydlig linje om hur konflikten skulle kommas ihåg, och krävde ”lika stor inriktning på paramilitärernas förseelser, istället för att nästan uteslutande koncentrera sig på statens aktiviteter, som kännetecknar så många av de pågående processerna”, och beklagade ”ett ensidigt förhållningssätt som riktar in sig på den minoritet av dödsfall som staten var inblandad i istället för den stora majoritet som enbart var terroristernas ansvar”.⁵³ Som en dos knipslug vältalighet var talet exemplariskt. Hela tanken om en kamp mellan paramilitärer och statens styrkor, mellan ”terrorister” och de som upprätthöll rättssäkerheten, har skadats irreparabelt efter de förhör som har genomförts på senare år av olika juridiska organ och av PSNI:s Historiska förhörsteam (Historical Enquiries Team, HET). En mer realistisk bild har framträtt av en konflikt som ställde IRA och andra republikanska grupper mot statens styrkor och lojalistiska paramilitärer. Den brittiska staten har aldrig betraktat lojalisterna i samma ljus som IRA, som en fiende som skulle besegras till varje pris. Beroende på omständigheterna betraktades lojalisterna som ett irritationsmoment som skulle hållas tillbaka eller som en användbar allierad. Det fanns ett utbrett och systematiskt hemligt samförstånd under hela konflikten.

Denna syn på ”oroligheterna” har sedan länge varit en banal sanning bland nationalister (inklusive ståndaktiga motståndare till IRA). Skillnaden nu är att den har bekräftats av officiella rapporter, vars författare knappats kan avfärdas som republikanska sympatisörer eller att vara lurade. Ta till exempel undersökningsresultaten i en HET-rapport om det så kallade Glennanegänget, vars medlemmar var skyldiga till långt över 100 mord på 1970-talet, inklusive några av den tidens mest ökända vidrigheter: ”Medlemmar i den nationalistiska samhällsgruppen och anhöriga till offren i fall som dessa är övertygade om att utredningarna inte genomfördes noggrant, i ett medvetet försök att dölja säkerhetsstyrkornas inblandning och främja en fortsatt terrorkampanj från lojalistiska paramilitärer mot civila katoliker. HET har inte kunna vederlägga eller mildra dessa misstankar.”⁵⁴

51 Ed Moloney, *Voices from the Grave: Two Men's War in Ireland*, London: Faber and Faber 2010.

52 Eamonn McCann, “Norman Baxter's Long Crusade”, *CounterPunch*, 13 februari 2012.

53 Liam Clarke, “Theresa Villiers: Stop Fighting over Past and Start Delivering for Present”, *Belfast Telegraph*, 17 april 2014.

54 Anne Cadwallader, *Lethal Allies: British Collusion in Ireland*, Cork: Mercier Press 2013, s 117.

När poliser i RUC blev inblandade i ett sekteristiskt angrepp mot en katolsk pub, med ballistiska bevis som knöt deras vapen till flera av Glenanegängets mord, fick de villkorliga straff (med undantag för en polisofficer som redan hade dömts för mord). Nordirlands högsta domare beskrev dem från domarpodiet som ”omdömeslösa men framförallt olyckliga män”, som hade motiverats av ”känslan att det krävdes och var berättigat med mer än polisarbete för att befria landet från den farsot som hade funnits”.⁵⁵

När framstående juridiska figurer är beredda att beskriva mordförsök på nationalistiska civila som ”utomordentligt polisarbete”, är det knappast förvånande att konfliktens hela historia var full av liknande exempel på hemligt samförstånd, varav många nu är noggrant dokumenterade.⁵⁶ Inte heller är det förvånande att Villiers är så ivrig att sätta stopp för utredningar som hotar Londons förmåga att bortförklara historien. Arresteringen av Gerry Adams måste ses i detta större sammanhang, som en del av kampen om det historiska minnet och som ett varningsskott för hans parti. För staten måste monopolet på lagligt våld, som fredsprocessen har återupprättat, logiskt omfatta även monopolet att avgöra vilket våld som är legitimt. Den pågående striden om så kallade ”frågor om arvet” har potential att förstöra den överenskommelse som fortfarande är osäker ännu två decennier efter att Belfastöverenskommelsen undertecknades.

Balansera budgeten

Men ett mer omedelbart hot mot stabiliteten kom från en fråga som förde Nordirland närmare den brittiska och europeiska normen: drastiska nedskärningar av de offentliga utgifterna. Samtal i slutet av 2014 var tänkta att lösa dispyter om flaggor, parader och historiska minnen, men slutade med att dessa frågor förkastades. De ledde å andra sidan till ett klart uttalande om de ekonomiska prioriteringarna. Texten i Stormontöverenskommelsen förband partierna till ”ett omfattande reform- och omstruktureringsprogram av den offentliga sektorn” som skulle leda till ”en minskning av NICS’ [Nordirlands civilförvaltning] och den bredare offentliga sektorns storlek”.⁵⁷ Detta förpliktigande att minska Nordirlands offentliga sektor, liksom det omfattande talet om att ”återställa balansen” i den lokala ekonomin, grundar sig på en usel diagnos av regionens krämpor. Det stämmer att Nordirland sedan länge har varit beroende av stora subventioner från den brittiska statskassan, förutom vilka det inte skulle ha kunnat upprätthålla sina nuvarande sysselsättningsnivåer. Före kraschen stod offentliga utgifter för 67% av Nordirlands BNP, jämfört med 34,5% i grannen i söder.⁵⁸ Men att, som så många tyckare gör, hävda att regeringens utgifter ”tränger ut” privata företag är att vända upp och ner på verkligheten. I själva verket har den offentliga sektorns betydelse ökat på grund av att den privata industrin är så svag.

De som stöder tesen om ”utträngning” konstaterar ofta att andelen anställda i den offentliga sektorn, 31% av arbetskraften, är nästan dubbelt så hög som genomsnittet i Storbritannien, 17%. Men en klarare bild framträder om vi tittar på hela den arbetsföra befolkningen. Andelen av de arbetsföra i vuxen ålder som är anställda i den offentliga sektorn är visserligen 4% högre i Nordirland (18%) än i Storbritannien i sin helhet (14%). Men den verkligt stora skillnaden är mellan respektive siffror för

55 *Ibid*, s306–307.

56 Nästan 90% av de som dödades av lojalistiska grupper var civila: 878 av 1.027 dödade, eller nästan hälften av alla civila som dog under konflikten. Republikaner dödade 723 civila, de brittiska styrkorna 186.

57 *Stormont House Agreement*, 2014.

58 Denis O’Hearn, “How Has Peace Changed the Northern Irish Political Economy?”, *Ethnopolitics* 7, nr 1 2008.

anställda i den privata sektorn: 59% i Storbritannien och 41% i Nordirland.⁵⁹ Före recessionen bestod hushållens inkomster i Nordirland till 31% av sociala förmåner, mot 25% i Storbritannien och 18% i Republiken Irland. Av den arbetsföra befolkningen var andelen som hade handikapp-ersättning 74% högre än i Storbritannien.⁶⁰

Dessa påtagliga siffror vittnar om nedgången för Nordirlands tillverkningssektor och företagar-klassens misslyckande att skapa någon livskraftig ersättning. Ett liknande mönster kan ses i många delar av Skottland, Wales och norra England, där industrin har offrats för en ny ekonomisk modell som baseras på finanser och med stark slagsida mot London och sydost. En kortvarig byggbubbla mot slutet av den internationella högkonjunkturen, där fastighetspriserna i Nordirland steg högre än genomsnittet i Storbritannien, kunde aldrig bli någon långsiktig lösning. Förutsägbart nog sprack den när världsekonomin kastades in i en recession.⁶¹ Det är absurt att inbilla sig att det går att vända dessa trender genom minskade anställningar i den offentliga sektorn: att ”återställa balansen” på det sättet leder till något som får en att tänka på en enbent man som amputerar det andra benet för att försöka uppnå symmetri.

Den andra mirakelkur som de nordirländsk politikerna litar till – där ”mirakel” är det avgörande ordet i detta fall – är att minska företagsbeskattningen. Den lokala politiska eliten har i årtal bett London om frihet att ändra de brittiska taxorna, och Stormontöverenskommelsen gav villkorligt grönt ljus för en sådan åtgärd. Men detta krav har alltid grundats på en förenklad och till stor del vilseledande syn på ekonomin i söder, som uteslutande tillskriver framgångarna att locka till sig utländska investeringar till den låga företagsskatten.⁶² En rapport från en hög tjänsteman i Storbritanniens finansdepartement som publicerades 2007 hittade ”inget klart och otvetydigt stöd” för en minskning: ”Denna politik skulle leda till en total kostnad på omkring 2,2 miljarder pund under 10 år, utan framtidsutsikter om någon fullständig kostnadsåterhämtning i det långa loppet.”⁶³

Efter att lagt fram den långsiktiga visionen i Stormontöverenskommelsen, presenterade Storbritanniens konservativa regering den kortsiktiga räkningen i form av kraftiga nedskärningar av de sociala utgifterna. Det utgjorde en svår utmaning speciellt för Sinn Féin, och belyste skillnaden mellan dess plattformar i norr och söder. Sinn Féins ledarskap i norr hade tidigare inte visat något större obehag över den nyliberala omsvängningen av den maktdelande regeringens ekonomiska politik: förste ställföreträdande minister Martin McGuinness godkände samsynen om företagsbeskattningen, och beskrev framtidsutsikterna om nedskärningar som ”en spännande möjlighet för den regionala ekonomin”.⁶⁴ Men till och med ett så påhittigt parti som Sinn Féin skulle få svårt att fördöma sociala nedskärningar på ena sidan om den irländska gränsen och samtidigt driva igenom dem på den andra sidan, och partiledningen valde att ta ställning i frågan. Resultatet blev ett långvarigt dödläge som hotade att störta den maktdelande regeringen. Regeringen i Dublin ställde sig bakom de konservativas och DUP:s linje om de sociala utgifterna, och såg en möjlighet att skamfila bilden av ett åtstramningsfientligt Sinn Féin i söder.

59 Paul MacFlynn, “Public Sector Employment in Northern Ireland”, *NERI Research in Brief*, nr 20, 2015.

60 O’Hearn, “How Has Peace Changed the Northern Irish Political Economy?”

61 *Ibid.*

62 Jim Stewart, “Corporation Tax: How Important Is the 12.5% Corporation Tax Rate in Ireland?” *IIIS Discussion Paper* 375. 2011.

63 Conor McCabe, *The Double Transition: The Economic and Political Transition of Peace*, Belfast: ICTU/Labour After Conflict, 2013.

64 *Ibid.*

Sammanbrott

För första gången sedan Långfredagsavtalet undertecknades 1998 hade ekonomiska frågor hamnat i centrum för regionens politiska liv, istället för de vanliga bekymren. Men bilden komplicerades av en oväntad utveckling: mordet på IRA-veteranen Kevin McGuigan i augusti 2015, förment av hans tidigare kamrater, vilket fick DUP att hota att lämna koalitionsregeringen.⁶⁵ Budgetkonflikten slutade till sist med ett fuskverk, där den nordirländska regeringen gav Westminster makt att genomdriva nedskärningar av de sociala utgifterna samtidigt som den lovade att komplettera understöden med sina egna tillgångar – en åtgärd som rivaliserande politiker genast avfärdade som ett knep.⁶⁶ Den så kallade ”Överenskommelsen om nystart” innehöll också det hittills tydligaste åtagandet att minska den lokala företagsbeskattningen 2018.

Således var Sinn Féin och DUP redo för valen till församlingen i maj 2016, till synes med sitt koalitionsavtal för tillfället säkrat. Båda partierna behöll större delen av sitt stöd (även om Sinn Féin utmanades av Alliansen folk före profiter [People Before Profit Alliance] i Foyle och West Belfast, två valkretsar i städer där vänstergruppen erövrade platser på dess bekostnad). Precis när valresultatet höll på att bearbetas, dök ett oväntat problem upp, när en majoritet av Storbritanniens medborgare röstade för att lämna EU. Martin McGuinness krävde snabbt en folkomröstning om enande av Irland, på grundval av att 56% av de nordirländska väljarna hade röstat för att stanna kvar. Sinn Féin hade drivit en hård kampanj mot Brexit, medan DUP stödde kampanjen för att lämna. I praktiken kunde inte stödet för EU-medlemskap på något direkt sätt knytas till en omröstning om gränsen, även om opinionen verkligen i grova drag var uppdelad efter religiösa linjer, med de största majoriteterna för att stanna kvar i starkt nationalistiska valkretsar. Men om frågan om skotsk självständighet åter skulle dyka upp på dagordningen, skulle framtidsutsikterna ”att bli strandsatta i ett utländsk bihang i Lilla Storbritannien”, som Malachi O’Doherty uttryckte det, kunna driva på en förnyad agitation om Irlands enhet – eller till och med någon sorts samverkan med ett åter självständigt Skottland.⁶⁷

Till allmän förvåning tvingade DUP:s ledare Arlene Foster sedan Sinn Féin att bryta koalitionen genom att vägra att ta ansvar för den skriande odugligheten under skötseln av ett förnybart uppvärmningssystem som skulle kunna kosta Nordirland en halv miljard pund. I ett uttalande vid sin avgång gav Martin McGuinness uttryck för sin frustration med DUP:s småaktiga, obstruerande förhållningssätt. Det fick Fosters partikollega Nelson McCausland att skryta om att Foster hade varit ”alldeles för stark och smart” för Sinn Féin.⁶⁸ Men denna skarpsinniga politiska intelligens syntes knappast till när resultaten kom: med en 10%-ig ökning av valdeltagandet förlorade DUP 10 av sina 38 platser och var en hårsman från att få färre röster än Sinn Féin. För första gången i Nordirlands historia befinner sig unionistpartierna nu på samma nivå som sina nationalistiska rivaler. Om de två största partierna inte inom kort lyckas ordna upp sina meningsskiljaktigheter, kommer det att infalla en period med direktstyre från London. Vid en tidpunkt då det råder allmän osäkerhet för Storbritannien, har DUP visat sig vara förbluffande oduglig i sin politiska taktik.

65 Henry McDonald, “Death of an Assassin: How the Killing of Kevin McGuigan Reawakened Belfast’s Political Strife”, *Guardian*, 13 september 2015.

66 John Manley, “People ‘Conned’ by Stormont Welfare Deal”, *Irish News*, 24 november 2015.

67 Malachi O’Doherty, “The Same Recklessness that Has Tipped Us Out of the EU Could Cause Northern Ireland’s Departure from UK”, *Irish News*, 25 juni 2016.

68 Nelson McCausland, “Why Real Reason for Martin McGuinness’ Resignation Is that Arlene Has Been Running Rings Round Him”, *Belfast Telegraph*, 12 januari 2017.

Unionen befinner sig ännu inte i fara, men under den kommande perioden kommer den att behöva avsevärt mer effektiva förkämpar än Foster och hennes medarbetare.

Framtidsutsikter i söder

Det andra nordirländska allmänna valet kom nästan exakt ett år efter att väljarna i söder hade givit de befintliga politikerna en näsbränna vid sina egna allmänna val. Under de sista månaderna 2015 hade opinionsundersökningarna verkat visa en tydlig bild. Den avgående koalitionen mellan Fine Gael och Labour skulle inte bli omvald. Stödet för de tre största parterna skulle minska till den lägsta nivån någonsin., men det skulle fortfarande finnas en trygg konservativ majoritet i den nya Dáil,* så länge Fine Gael och Fianna Fáil kunde komma överens om någon sorts avtal om en ”stor koalition”. Vilket allt skulle komma att ske, men med en förvånande vändning, eftersom skillnaden mellan de två mitten-högerpartierna minskade drastiskt under valkampanjens sista veckor. Det hade sett ut som om Fine Gael skulle få minst 10% fler röster än sin medtävlare och befästa sin ställning som dominerande kraft inom den irländska konservativa politiken. Det visade sig att det nästan blev dött lopp mellan de två. Plötsligt förändrades kalkylerna bakom kohandeln inför en koalition, med det ena partiet hudflängt medan det andra gick med spänstiga steg. Experterna var snabba att skylla på Fine Gaels överdrivet högervidna plattform, som hade satts ihop med hjälp från brittiska konservativa.⁶⁹ Medan Fine Gaels talesmän under större delen av kampanjen hade skrutit om ett ”tillfrisknande” som många irländska medborgare ännu inte hade upplevt i sina dagliga liv, dammade Fianna Fáils ledare Michaél Martin av den bild av mitten-vänster som en gång hade varit så viktig för hans parti, och lovade att prioritera investeringar i offentlig service framför skattesänkningar för den övre medelklassen – och även att skrota vattenavgifterna. Det föranledde en positiv tolkning av resultatet som bevis på ”en framväxande socialdemokratisk majoritet”.⁷⁰ I så fall var det en majoritet utan chans att visa sig i en regeringsbildning.

I en av sina sista artiklar, som skrevs strax innan valet på Irland 2011, identifierade framlidne Peter Mair ”en växande klyfta i de europeiska partisystemen mellan partier som påstår sig representera men inte levererar och de som levererar men inte längre anses representera”:

Förmågan och fallenheten att regera blir en mer eller mindre nära sammanbunden grupp politiska partiers egendom ... å andra sidan blir representation eller uttryck, eller att förse folket med en röst (när folket inte helt och hållet flyttar sig utanför den parlamentariska politikens område), en annan grupp politiska partiers egendom, och det är dessa partier som utgör den nya oppositionen. De sistnämnda partierna kännetecknas ofta av en starkt populistisk retorik. De härskar sällan och tonar också ner motivet att eftersträva den politiska makten. Vid de sällsynta tillfällen då de verkligen regerar får de ibland stora problem att passa ihop sin ursprungliga betoning av att representera och sin ursprungliga roll som folkets röst med de begränsningar som regerandet och kompromissandet med koalitionskollegorna innebär.⁷¹

Mair pekade på sitt hemlands erfarenheter som en slående illustration av ”de begränsningar som regerandet innebär” – framförallt den irländska regeringens oförmåga att få till stånd skuldlättnader

* Dáil Éireann är det irländska parlamentets underhus – öa.

69 Fiach Kelly, “Jaded FG Pays Heavy Price for Choosing Wrong Ground to Fight Election Campaign”, *Irish Times*, 29 februari 2016.

70 Fintan O’Toole, “Election Result Driven by Emerging Social Democracy”, *Irish Times*, 29 februari 2016.

71 Peter Mair, “Bini Smaghi vs. the Parties: Representative Government and Institutional Constraints”, *EUI Working Papers*, RSCAS 2011/22, 2011.

utan att orsaka en frontalkollision med EU-kommissionen och ECB. Fem år senare hade effekterna av recession och åtstramningar förvandlat det irländska partisystemet till ett perfekt exempel på den ”uppdelning” som Mair hade beskrivit. Under de senaste åren har de traditionella partierna tappat stöd över hela Europa, men processen har gått längst i länder i eurozonens periferi, där trojkan och dess åtstramningsprogram har öppnat en klyfta i det politiska livet. Valen i Spanien, Portugal och Irland på vintern 2015-2016 gav anmärkningsvärt likartade resultat. I vart och ett av fallen tappade mitten-höger- och mitten-vänsterpartierna mark till vänsterradikala åtstramningsfientliga krafter, men de skulle fortfarande ha kunnat bilda en regering med stabil majoritet om de hade enats i en ”stor koalition”. Men det var precis vad dessa partier ville undvika, med erfarenheterna av alliansen mellan PASOK och Ny Demokrati i Grekland i åtanke. Ingen ville lämna partier som Sinn Féin, Vänsterblocket eller Podemos i ledningen för oppositionen, där de skulle haft en verklig möjlighet att vinna nästa val, precis som Syriza hade gjort i januari 2015.

Tre olika länder gav tre olika svar på detta dilemma. I Spanien utlystes ett andra val inom några månader, medan socialisterna i Portugal försökte dra in den yttersta vänsterns partier i en regeringsallians utan att förbinda sig till den radikala åtstramningsfientliga ståndpunkt som Syriza hade antagit. Den irländska lösningen blev att försöka bilda en stor koalition samtidigt som man kallade det något annat. Efter två månaders resultatlösa samtal, där det såg ut som om dödläget inte skulle kunna brytas utan ett nytt val, kom Fine Gael och Fianna Fáil slutligen fram till en överenskommelse. Martin tackade nej till erbjudandet att delta fullt ut i regeringen, men gav sin välsignelse till en minoritetsregering med Fine Gael som skulle få stöd från den oberoende högern. Stephen Collins på *Irish Times* beskrev det rakt på sak som ”ett sätt för den irländska politikens mittfält att behålla makten utan att placera Sinn Féin och den hårda vänstern i en ställning där de skulle vara den enda alternativa regeringen”.⁷² Om vi ersätter det förskönande uttrycket ”mittfält” med ”höger” så är den formuleringen perfekt.

Det hade ett pris: nämligen att skjuta upp vattenavgifterna, vilket Fianna Fáil envist krävde. Denna åtgärd hälsades med purken ilska av en stor del av de irländska kommentatorerna, som varnade för att det skulle inbjuda till fortsatta protester mot åtstramningarna. Som Cliff Taylor observerade i *Irish Times*: ”Kontroversen om vattenavgifterna handlade alltid om betydligt mer än vatten – så när den politiska viljan nu fallit samman inför allmänhetens motstånd, kommer det med nödvändighet att få konsekvenser.”⁷³ Men reträtten var oundviklig: efter valet hade den andel som inte betalade avgifterna rusat i höjden, och Fianna Fáil kunde bara backa på sitt löfte att upphäva avgifterna om det var berett att stöda en regering som skulle dra tusentals, om inte tiotusentals, personer inför rätta mitt i sin mandatperiod. Alla de tre protestvägar som rörelsen mot vattenavgifterna hade stakat ut – valkampanjer, gatudemonstrationer och att inte betala – visade sig vara livsviktiga. De konservativa partierna har inte givit upp hoppet om att driva igenom vattenavgifterna någon gång i framtiden, men deras reträtt i frågan utgjorde verkligen en seger för de folkliga mobiliseringarna, i ett land som dess ledare förtjusta hade hållit fram som Europas svaga man.

Det hade funnits ett dåligt genomtänkt försök att utnyttja rörelsen mot vattenavgifterna som en hävstång som skulle kunna förändra hela den politiska maktbalansen: nämligen plattformen Right 2

⁷² Stephen Collins, “Fine Gael and Fianna Fáil Have an Incentive to Deliver Political Stability”, *Irish Times*, 7 maj 2016.

⁷³ Cliff Taylor, “Mixed Messages on Water Charges May Open the Door to Other Campaigns”, *Irish Times*, 14 maj 2016.

Changes (R2C), som organiserades av en del av de fackliga tjänstemän som hade stött protesterna. R2C hade Sinn Féin i centrum för sina ambitioner att bilda regering och anpassade sitt program för att rymma det partiets uppfattningar. Inför valet 2016 uteslöt Sinn Féin att ingå i en koalition om det inte ledde alliansen, vilket lämnade dörren öppen för ett arrangemang med Fianna Fáil så länge Sinn Féin hade fler platser i Dáil. Med de två partierna nära varandra i opinionsundersökningarna under större delen av 2015 och Sinn Féin konsekvent med omkring 20% i undersökningarna, uppmuntrades R2C:s ledning att tro att en ”progressiv regering” som skulle kunna avskaffa vattenavgifterna var inom räckhåll.

En mer realistisk målsättning skulle ha varit att stärka Sinn Féins ståndpunkt mot koalitioner med högerpartierna och samtidigt främja en större enhet mellan de andra politiska krafter som deltog i rörelsen mot vattenavgifter. Detta förhållningssätt skulle inte ha kunnat leda till bildande av en vänsterregering – Labours beslut 2011 hade undanröjt detta alternativ åtminstone under nästa valperiod – men det kunde ha ökat antalet som röstade mot åtstramningar och gjort dem mer enade. Det visade sig att R2C-plattformen inte lyckades få Sinn Féins stjärna att fortsätta stiga under valkampanjens sista skede. Den slutgiltiga siffran – strax under 14% – var ändå partiets bästa resultat sedan 1920-talet, men klart under siffrorna i det föregående årets opinionsundersökningar och hela 10% efter Fianna Fáil. Efter Syrizas kapitulation inför trojkans påtryckningar 2016 hade Irlands åtstrammingsfientliga vänster befunnit sig i en besvärlig ställning, likt sina motsvarigheter på den iberiska halvön. Lärdomarna från erfarenheterna i Grekland var att det skulle krävas ett radikalare förhållningssätt för att bryta enigheten i Berlin – inklusive en beredskap att om nödvändigt dumpa euron.⁷⁴ Men den första instinkten hos partier som Sinn Féin och Podemos var att rygga tillbaka från sådana perspektiv, och istället tala om att bryta med åtstramningarna inom ramen för eurozonen – ett scenario som definitivt inte var övertygande efter ”skendränkningen” av Grekland.

Trots Sinn Féins nedslående resultat har krafter till vänster om Labour nu sitt starkaste fotfäste någonsin i Dáil, samtidigt som det politiska etablissemanget har tvingats pröva en inortodox politisk allians, efter att inom loppet av fem år ha gjort slut på sina traditionella alternativ. Normaltillståndet har ännu inte återställts. Under den kommande perioden kommer troligen tre faktorer att vara avgörande. Kommer regeringsalliansens sammanhållning att vara större än dess motståndares? Kommer de erfarenheter som arbetarklassen har gjort under kampen mot vattenavgifterna att leda till nya sorters samhälleligt motstånd? Och kommer den irländska ekonomin att skonas från yttre törnar från Storbritannien, Europa eller resten av världen? Svaren på dessa frågor kommer att avgöra om valet 2016 visar sig ha varit början på slutet eller slutet på början.

74 Stathis Kouvelakis, “Syriza’s Rise and Fall”, *New Left Review* (Jan–Feb 2016).